Čas. n. musea CXVI, 1,
87-91 - 1947/2

PŘÍSPĚVEK K POZNÁNÍ ČESKOSLOVENSKÝCH PLŽŮ Z ČELEDI VITRINIDAE

Semilimax kotulae WESTERLUND — **nový plž pro Čechy.**

Semilimax kotulae WEST. není pro českou faunu měkkýšů vlastně novým druhem, poněvadž byl německými sběrateli zjištěn již před touto válkou na četných stanovištích v českých pohraničních horách i jinde v oblasti českého masivu: Králický Sněžník. Krkonoše, Jizerské hory, Českosaské Švýcarsko, Rudohoří, Šumava, Durynský les. Všechna tato naleziště však leží buď na německé straně nebo těsně při hranicích: Ostrý, Roklan, Luzný, Třístoličník, Plecnštejn na Šumavě; Rabenberg u Breitenbachu v Rudohoří; Krkonoše a tak dále.

V roce 1946 jsem zjistil 2 nová naleziště ležící v Čechách: je to údolí mezi Ascher Grundem a prameny Moravy ve skupině Králického Sněžníku a vrchol Ještědu v Ještědském pohoří. Na Králickém Sněžníku jsem sebral 1 prázdnou, poměrně dobře zachovalou skořápku v listí ve smíšeném porostu buku, klenu a smrku ve výši asi 1100 m. Je ovšem pravděpodobné, že *Semilimax kotulae* WEST. je v oblasti Kr. Sněžníku hojnější, poněvadž jsem tam sbíral počátkem léta — tedy v době malého výskytu Vitrinidů. Velmi silné populace tohoto druhu však žijí na vrcholku Ještědu: zde je *Semilimax kotulae* WEST. velmi hojný ve vlhkých ssutích porostlých kopřivami na severní straně skalnatého vrcholu při cestě pod turistickou chatou, kde jsem v září 1946 během několika minut sebral materiál přes 30 živých jedinců, velmi dobře vyvinutých.

Tedy z uvedených údajů a nálezů je vidět, že zmíněný druh je v našich horách poměrně hojný, třebaže dosud unikal pozornosti a snad byl i zaměňován s jinými příbuznými druhy. Pokud se týče odlišení od ostatních našich druhů, lze jej poměrně snadno poznat podle silně redukované a nápadně strophostylní skořápky a mohutně vyvinutého blanitého spodního okraje ústí, jehož blanitá část je mnohem širší nežli u všech našich ostatních Vitrinidů. Také ekologicky se S. kotulae WEST. liší od svých příbuzných: žije na vlhkých místech v horských svahových lesích pod korou vlhkých pařezů a padlými kmeny, ale také v mokrých, rostlinstvem zarostlých ssutích mimo les (Ještěd!); sahá též nad pásmo lesů — na př. v Krkonoších. Na svých stanovištích bývá velmi hojný, zvláště v pozdním létě a na podzim. Ostatní naše běžné druhy čeledi Vitrinidae bývají nejhojnější v okolí potoků a podle dosavadních zkušeností nevystupují u nás nikde ve větším množství do těch výšek jako *Semilimax kotulae* WEST.

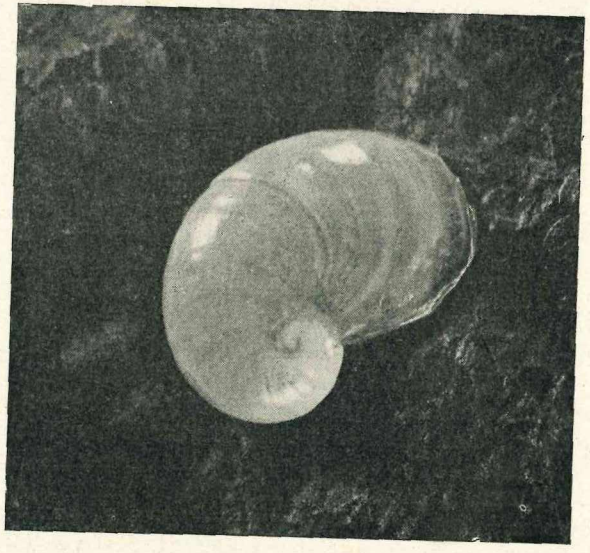
Po stránce zoogeografické je třeba říci, že *S. kotulae* WEST. má mnohem větší areál rozšíření než se původně předpokládalo: dříve

byl znám jen z Karpat a východních Sudet, kdežto dnes je z nových nálezů zřejmé, že je to také jeden z význačných prvků montánního a subalpinského pásma středohor Českého masivu.

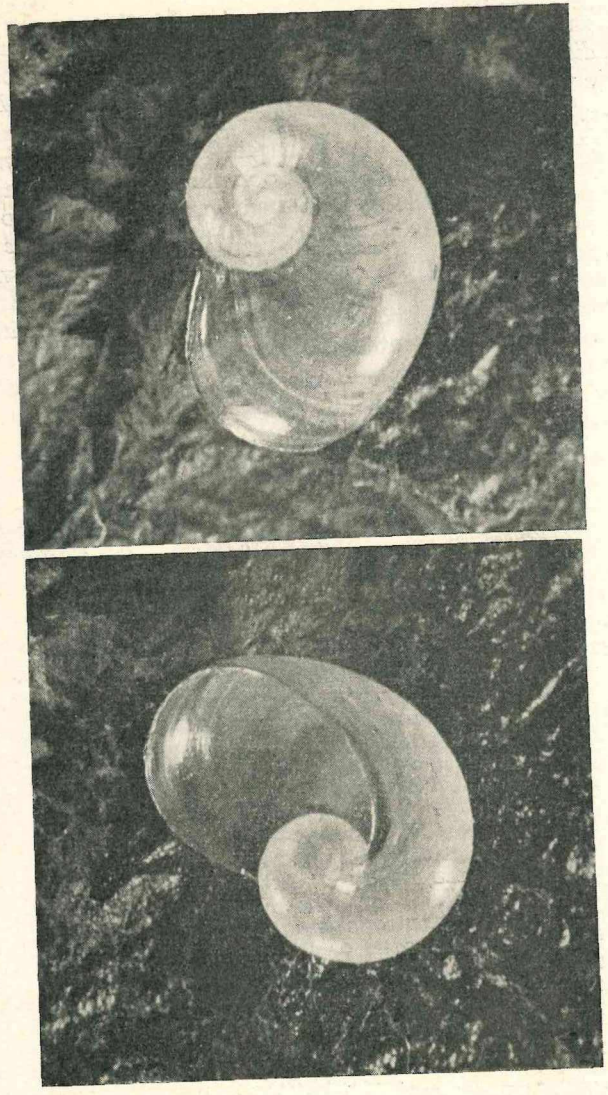
Phenacolimax kochi Andreae — nové nálezy v ČSR.

Zjistil jsem tento od nás dosud velmi málo známý druh v české části pohoří Králického Sněžníku na 2 stanovištích: Horní Lipka a údolí Moravy. Tyto nálezy by samy o sobě nebyly ničím pozoruhodným, poněvadž zmíněný plž je hojně rozšířen ve východních Sudetách; pro nás jsou však zajímavé tím, že jde o 2. a 3. naleziště tohoto druhu na české půdě. V Čechách byl *Phenacolimax kochi* AND. po prvé zjištěn Zd. FRANKENBERGREM, který jej sebral v jednom brdském údolí u Řevnic a nález bezpečně anatomicky ověřil. V současné době jsem však marně pátral po tomto plži na uvedeném místě a také jinde ve středních Čechách jsem ho nenalezl. Poněvadž řevnické stanoviště leží daleko stranou známého areálu *Phenacolimax kochi* AND., je dosti pravděpodobné, že běželo o populaci zavlečenou.

PAUL EHRMANN (1933) udává tento druh z východních Sudet, Moravskoslezských Beskyd a Východních Alp; kromě toho předpokládá větší rozšíření v Západních Karpatech. Tento předpoklad byl správný, neboť jsem zjistil v létě 1946 tohoto plže ve vápencové oblasti Nízkých Tater jižně od Liptovského Sv. Mikuláše. *Phenacolimax kochi* AND. zde žije dosti hojně v dolině Svatojanské, Iľanovské a Demänovské. Je pravděpodobné, že je dosti rozšířen ve slovenských Karpatech.

Semilimax kotulae WEST (Ještěd) — foto dr. V. J. Staněk.

Phenacolimax kochi ANDREAE (Iľanovská dolina) — foto dr. V. J. Staněk.

Způsobem života připomíná *Ph. kochi* AND. příbuzný druh *Phenacolimax diaphanus* DRAP.: žije většinou ve vlhkých údolích při kmenech, pařezech a porostech bujné vegetace (*Petasites* atd.) na mokrých místech; na Slovensku jsem jej často nalezl též ve vlhkých mokvavých ssutích.

Od příbuzného *Phenacolimax diaphanus* DRAP. lze jej snadno rozlišit podle velmi úzkého blanitého spodního okraje ústí,

který zaujímá méně než 1/4 šířky base posledního závitku, kdežto u *Ph. diaphanus* DRAP. 1/2 nebo téměř 1/2 této šířky. Tento odlišovací znak je velmi dobrý a zřetelný. Kromě toho však skořápka *Ph. kochi* AND. je orthostylní nebo jen nepatrně strophostylní, kdežto u Ph. diaphanus DRAP. je nápadně strophostylní. (Vysvětlení: u skořápky strophostylní je cívka do té míry spirálně stočena, že při osním pohledu zezdola lze vidět všechny vnitřní závitky až do vrcholu — na př. *Phenacolimax diaphanus* DRAP., *Semilimax kotulae* WEST., *Lymnaea stagnalis* L. atd.; u skořápky orthostylní je cívka rovná nebo skoro rovná, takže zmíněný osní průhled není možný!)

Poněvadž v moderní československé literatuře není žádná příručka, obsahující popisy obou druhů a jejich srovnání s našimi ostatními Vitrinidy, a cizí literatura je velmi těžko dostupná, přidávám stručný klíč k určení českých *Vitrinidů*, který má sloužit snazší orientaci:

1. Skořápka stlačeně kulovitá; kotouč při pohledu shora zaujímá zřetelně více než 1/2 šířky skořápky. Závitků 3—3 1/2 *Phenacolimax (Phenacolimax) pellucidus O. F. Müller* 1774
— Skořápka zploštělá, zaokrouhleně uchovitá; kotouč při pohledu shora zaujímá 1/2 šířky. Závitků 2 1/2 2
— Skořápka zploštělá, protáhle uchovitá; kotouč při pohledu shora zaujímá nejvýše 1/3—2/5 šířky. Závitků 1 3/4—2 3
2. Skořápka nápadně strophostylní; blanitý spodní okraj ústí zaujímá 1/2 (nebo téměř 1/2) šířky base posledního závitku . . *Phenacolimax (Eucobresia) diaphanus Draparnaud* 1805
— Skořápka orthostylní (nebo jen nepatrně strophostylní); blanitý spodní okraj ústí zaujímá méně než 1/4 šířky base posledního závitku *Phenacolimax (Eucobresia) kochi Andreae* 1884
3. Skořápka strophostylní, velmi protáhlá (velký průměr 5 mm, malý průměr 3 mm); závitky 2; blanitý spodní okraj ústí zaujímá 1/2—3/5 šířky base posl. závitku . . . . . *Semilimax semilimax Férussac* 1802
— Skořápka velmi silně strophostylní, méně protáhlá (vel. průměr 4,5 mm, malý pr. 3 mm); nápadně široký blanitý spodní okraj ústí zaujímá asi 3/4—4/5 šířky base posl. závitku . . . *Semilimax kotulae Westerlund* 1883 *)

RÉSUMÉ

NOUVELLES TROUVAILLES DE SEMILIMAX KOTULAE WEST. ET PHENACOLIMAX KOCHI AND. EN TCHÉCOSLOVAQUIE

Semilimax kotulae WEST. a été récolté assez abondamment par les auteurs allemands dans la zone subalpine des montagnes du massif bohémien: Jeseníky, Králický Sněžník, Krkonoše, Jizerské hory, Českosaské Švýcarsko, Rudohoří, Šumava, Thüringer Wald. Toutes ces localités sont situées du côté de l'Allemagne ou strictement à la frontière de la Bohême. À présent l'auteur a trouvé *Semilimax kotulae* WEST. aussi sur le territoire de la Bohême comme une espèce nouvelle dans ce pays: c'est la côte bohémienne de la montagne de Králický Sněžník et le sommet de Ještěd (1010 m) dans la montagne de Ještěd en Bohême du nord où *S. kotulae* WEST. est très abondant.

L'auteur indique ensuite que *Phenacolimax kochi* ANDREAE vit du côté bohémien de la montagne de Králický Sněžník, où il a récolté cette espèce dans deux localités: Horní Lipka et la vallée de Morava. C'est le deuxième et le troisième lieu de découverte en Bohême. — *Phenacolimax kochi* ANDREAE a été aussi trouvé en quelques places dans les Carpathes slovaques, où l'auteur l'a récolté abondamment à Svatojanská, Il'anovská et Demänovská dolina dans la région calcaire de Basses Tatra au sud de Liptovský Sv. Mikuláš. Ce qui prouve l'hypothèse de PAUL EHRMANN (en Tierwelt Mitteleuropas) qui supposait, que cette espèce vivait plus abondamment dans les Carpathes d'ouest.

LITERATURA

1. EHRMANN, P. — Mollusken (Weichtiere). Die Tierwelt Mitteleuropas, II. 1. Leipzig 1933.
2. RENSCH, B. — Semilimax kotulae West. in deutschen Mittelgebirgen. Archiv für Molluskenkunde, 69, p. 57. Frankfurt a. M. 1937.
3. JAECKEL, S. — Zur Molluskenfauna der Sächsischen Schweiz. Archiv für Molluskenkunde, 69, p. 218. Frankfurt a. M. 1937.
4. BÜTTNER, K. — Die Schneckenfauna des deutschen Anteiles des Böhmerwaldes und des deutschen Donautales zwischen Passau und der Landesgrenze. Arch. f. Molluskenkunde, 69, p. 224. Frankfurt a. M. 1937.
5. JAECKEL, S. (senior) — Zur Kenntnis der schlesischen Mollusken. Archiv für Molluskenkunde, 71, p. 154. Frankfurt a. M. 1939.
6. JAECKEL, S. (senior) — Zur Kenntnis der Molluskenfauna der Sudeten. Archiv für Molluskenkunde, 74, p. 225. Frankfurt a. M. 1942.

Vojen Ložek

Pozn. redakce: Výzkum okolí Králického Sněžníku byl umožněn zřízením biologické stanice MAP v Horní Lipce.